

"L'art comuni

Mayte Martín fa deu anys que canta. A Andalusia li diuen que quan canta flamenc se li nota que és catalana i no els hi sembla bé que canti sense bata de cua. Ella no ho entén. Es limita a triuñar aquí i a l'estranger. Ella és l'avantguarda de la nova generació flamenca de Barcelona.

Dona, paia i catalana. Aquests són els tres obstacles que Mayte Martín ha hagut de superar per ser reconeguda entre els entesos com una important figura del *cante*. Però el públic es va rendir al seu art des del primer moment. L'any 1987 va guanyar "La lámpara minera" del Festival de La Unión i, el 89, el premi del Concurso Nacional, de Còrdova. Ara fa un nou pas: arribar al gran públic, aquí i a l'estranger. Després de més de deu anys de feina discreta, però intensa, i actuant pertot arreu, Mayte ha tret el seu primer disc, *Muy frágil*, una selecció de temes flamencs populars, més tres —sorpresa— de collita pròpia. Recentment, en el marc del Grec, ha actuat davant una plaça del Rei que l'escoltava amb gran interès. Mayte és l'avantguarda de la nova generació flamenca de Barcelona. I olé.

—A la Plaça del Rei, l'altre dia hi havia un clima molt especial, el públic d'aquí és diferent del d'Andalusia?

—Sí, tenen un punt de respecte, de silenci, que allà no hi és. Jo, aquí, a Barcelona, al·lucino del respecte tan gran que hi ha pel flamenc. Set-centes persones assegudes com si fossin a missa és al·lucinant i bonic. A Andalusia aquest concepte del Festival no existeix. Ells munten festivals amb catorze artistes, que duren set hores. És absurd. La gent se satura. A més, si només pots fer dos o tres *cantes*, quan comences a escalfar-te ja s'acaba. El concepte que tenen dels concerts és diferent i fatigós.

—Però, en canvi allà deuen haver-hi llocs petits per a experts...

—Doncs, no.

—No? Creus que aquí és millor que a Andalusia?

—Sí... Allà fan festes de família, cercles molt tancats. No hi ha el respecte pel flamenc que hi ha aquí.

—I aquí vols dir que s'ha tingut sempre aquest respecte?

—No, però crec que ha estat per manca d'in-

formació. Abans els festivals d'aquí tampoc no apostaven pel flamenc, cosa que és bàsica perquè ens coneguin.

—Ara es parla molt de la teva generació: tu, Miguel Poveda, Canizares, etc. Com és que no hi havia generacions anteriors? O és que hi eren però no es coneixien?

—Aquí no. Sorgeix ara.

—Per què? Perquè els flamencs treballaven més en tablaos o és que no hi havia públic?

—Aquí hi havia el rotllo de les penyes fla-

de cor a cor"

menques. És una pel·lícula diferent. Més que res per a afeccionats. De dia treballen, per exemple, de paleta i el dissabte a la nit es reuneixen i munten el ciri. Aquests últims anys el flamenc es mantenia gràcies a les penyes. A nivell professional era mort, fins ara.

—Per què has trigat tant a fer un primer disc?

—No és el mateix una actuació en directe que un disc. Volia estar molt segura del que feia. Un disc, el pots escoltar sempre, es pot

Mayte Martín i Luis de Córdoba a La Macarena. En el local més ranci de Barcelona la cantant va posar per les fotos. Immediatament es va improvisar una actuació. Luis de Córdoba va acceptar fer d'acompanyant.

RICARD CUGAT

arribar a analitzar molt. Volia que fos molt ben fet, que fos decent.

—Te l'has plantejat amb temes molt diversos, hi ha temes populars i tres composicions teves que sonen força diferent d'allò a què estàvem acostumats, Més d'un se n'ha sorprès...

—D'entrada, aquests temes, no els feia per cantar-los, ni per enregistrar-los. Naixien a casa, sola. Un dia tens un bon rotllo o un mal rotllo, arribes a casa i fas un tema. Se'm va acudir que podien resultar interessants per a la gent. Mai no els havia cantats en públic. No és el mateix interpretar que crear. Amb el flamenc clàssic m'expresso de puta mare. Però els altres temes són meus, molt meus. I per què no? Em feia il·lusió de fer-los conèixer.

—No han sortit els puristes dient que no és tan autèntic?

—Jo mai no faré res pensant en el que em puguin dir. L'art, si tens la sort que Déu te'l dona, és per a aprofitar-lo, per a poder dir el que sents i penses. Deixo estar el que diguin puristes o moderns.

—Els flamencòlegs són molt tancats...

—Sí, són caps quadrats. Però si quan m'havia de guanyar un públic vaig prescindir-ne, ara amb més motiu.

—En canvi, hi ha una majoria mig analfabeta respecte al flamenc que s'hi interessa amb devoció, sense entendre-hi gaire...

—Sí i curiosament és per ells que la història va ressorgint. És molt més espontani el que passa aquí sense haver-hi una gran cultura de flamenc, que el que passa a Andalusia. En el fons devem molt als —com tu en dius— mig analfabets. D'enteraos n'hi ha hagut sempre, però no es podia viure del flamenc.

—El flamenc és més que una música, com diuen els puristes?

—No. El flamenc és una música que agrada a tothom a qui pugui agradar la música. A Andalusia diuen que es una forma de vida... i no és sols això. Les festes, les juergas, la família i portar-ho a la sang són coses importants, però no són l'únic camí per a arribar-hi.

—El mite que s'ha de portar a la sang és mentida?

—I tant! L'art no és hereditari. El talent no és genètic. L'ambient hi influeix, és clar, però no és l'única cosa important. Diuen que tots els gitans tenen gràcia. I ara! Tenen gairebé l'obligació de tenir-ne, però jo en conec alguns d'inútils. Un gitano de Jerez ho tenia més fàcil que nosaltres, que ens trobàvem aquí més penjats que un xoriço, però ara la cosa ha canviat. Jo, quan començava m'ho currava sola i ningú no hi entenia res.

—Com és que ho tenies tan clar, que això del flamenc era el teu camí?

—No ho sé, nano. Mon pare és malagueny i ma mare, catalana. Ell, a casa, posava temes de Juanito Valderrama, Marchena, etc. A mi m'agradava. Plorava com una fava quan el meu pare cantava "La primera comunió". M'aprenia les cançons, les cantava, etc. Un dia em va portar a un concurs de cantants novells que es feia en un híper de l'autovia de Castelldefels. Tenia deu anys. Vaig anar-hi, vaig cantar flamenc i vaig guanyar. Em van donar una bici i una TV portàtil. Em divertia com una boja. Sortia a l'escenari com si ho hagués fet tota la vida. Quan es va acabar vaig estar molt trista.

—Si no hi havia mestres, ni gaires llocs per a sentir bon flamenc, com t'ho vas fer per perfeccionar-te i poder-te fer professional?

—Tot el dia escoltava discos: Camarón, La Paquera, el Chocolate, el Agujetas..., els més purs. Assajava amb mon germà i em sortia de puta mare. Mon pare em va introduir en el món de les penyes. La gent al·lucinava. I a mi cada vegada m'agradava més cantar, i menys estudiar.

—I a les penyes en vas aprendre?

—No. A les penyes desenvolupava el que aprenia a casa. Jo n'aprenia sola, amb els discos i mon germà. Distingia els ritmes, els *palos*, els cants, però una cosa és això i una altra es portar-ho a la gola i expressar-te. A les penyes vaig aprendre a expressar-me.

—A les penyes es prenién seriosament aquella Mayte de deu anys que hi anava a cantar?

—Sí, carai, sí. El rodatge per les penyes va durar bastants anys, saps?

—I sempre sola? Mai no vas tenir un mestre que et digués fes-ho així o fes-ho aixà?

—No; és que tampoc no n'hi havia! Tot ho feia una mica per intuïció. Gràcies a Deu vaig encertar-la. Avui al·lucino de pensar com em podien agradar certes coses de flamenc pur i dur que sentia als deu anys. Un nen no ho aguanta, i un adult, amb prou feines. Jo escoltava, tancada a la meua habitació, la cosa més *heavy* del flamenc. M'imagino l'estampa, he, he, he, i havia de ser l'hòstia!

—Mamaves algunes altres músiques, al mateix temps?

—En aquella època, no.

—Anaves a pinyó fix?

—Sí. A les penyes tot era flamenc. Allò era el meu món. Allò ho era tot. Més tard, als divuit anys, vaig començar a conèixer més músiques. Em va sortir la primera feina a El Patio Andaluz, la gent em va començar a conèixer, vaig actuar al Barcewomad... I vaig tractar uns altres músics.

—Com per exemple?

—Vaig conèixer la gent del jazz, em vaig introduir al Taller de Músics, on ara faig classes de flamenc.... Tot això em va obrir els ulls, em

va fer veure que hi havia unes altres músiques tan interessants com el flamenc.

—Què és el que més t'ha pogut influir, del que has conegut?

—Durant un temps al·lucinava amb el jazz. Fins i tot vaig fer classes de guitarra elèctrica amb José Luis Gámez. Aprenia jazz, blues i tota la pesca: B. B. King, Wes Montgomery... Després va venir la salsa: hòstia, quin ritme, quina *flipada*... La música clàssica, també. Mira, per exemple, jo, per regla general, no aguanto els trompetistes de jazz, però, cony, si escolto el Chet Baker o el Miles Davis, em moro.

—És que aquests més que tocar, parlen.

—És això. Aquest és el concepte que jo tinc de l'art, nano. Complicar-se la vida és estúpid. L'art és sentiment. Neix del cor. Si pots tocar quatre notes i són ben posades, ja pot venir qui sigui a fer escales de cinc-cents notes, que no hi haurà color. O ets tu, o no ets.

—Malgrat tot el que coneixes i t'agrada, continues fent un flamenc molt pur...

—Sí, és clar. Mai no m'he cregut el *rotllo* de la fusió. La fusió arriba quan ets capaç de fer el còctel de tot el que saps, de tot el que has après i de tot el que has sentit i assimilat d'altres músiques del món. La fusió és al teu cap. No crec que es produeixi fusió ajuntant músics de diverses procedències.

—La fusió, a vegades, sona a intent d'arribar a més públic.

—Això és el que et vull dir. El que no és natural no m'ho crec.

—Vaja, que en flamenc no val la guitarra amb electricitat...

—Val la guitarra amb electricitat si qui la toca coneix bé el llenguatge del flamenc i tots anem a parar al mateix lloc. Però això no és fusió. És afegir-hi un instrument impropri del flamenc, però que parla el mateix llenguatge flamenc. Jo no puc tenir una conversa amb una persona que parla anglès perquè no l'entenc, no puc contestar-li. Seria un diàleg d'enzes, cosa que passa sovint en la fusió.

—I si t'ho proposen? Penso, per exemple en el cas dels Ketama amb Toumani Diabate...

—Jo no puc tocar amb un músic que no entenc. Seria enganyar.

—Allò que és difícil d'entendre és Tete Montoliu. Després de tot un any, amb èxit, interpretant boleros acompanyada per ell, et va fer un boicot incomprendible. Què va passar?

—Era a Cerdanyola, al Festival de Blues. Em canviava els tons dels temes, em deia que m'equivocava, em boicotejava. No entenc el que em va fer. Jo no sóc pianista, sóc una mossa de vint-i-nou anys. No sé per què es va posar contra meu. Gelosia? De què? Ell ho ha fet tot. No perdrà mai el respecte del públic. Bé, si continua així, potser. Va ser una lluita constant. Vaig haver de posar-me

Mayte Martín a Los Tarrantos. Una de les seves cantants preferides es Billie Holiday: "Ella m'ha fet entendre coses que no sabia i encara em fa plorar."

el públic de part meva. I s'ho van fer.

—*En el món del flamenc hi ha una autèntica devoció per les grans figures, gairebé com una cosa de fe. A tu ja et comença a passar?*

—Crec que això és perquè jo m'ho crec, saps. I això, per nassos s'ha de notar. Es nota molt quan un artista s'ho creu o no. Si ets sincer, si ets autèntic, la meitat ja és guanyada. L'art comunica de cor a cor, directament. Es com entendre's amb la mirada. Hi sobren les paraules.

—*Amb quins o quines cantants, t'hi entens, així, de cor a cor, amb la mirada...*

—A mi, em passa amb la Billie Holiday. Quan l'escolto, no m'importa de no saber el que diu quan canta. És igual. Si he de plorar, ploro. Encara que no sé el que diu, l'entenc per la forma com ho diu. Jo em munto la pel·lícula.

—*I plores de veritat?*

—Sí, t'ho juro. Billie Holiday m'ha fet entendre coses que jo no sabia. I encara em fa plorar.

—*I Camarón?*

—M'agrada en tot: tenia dramatisme, ritme, musicalitat. Sobretot a l'època mitjana. Al principi era immadur i, al final, massa passat, pel que fos. L'època mitjana seva és bestial. Tenia una forma de modular molt dolça. Podia agrada al molt flamenc i al neòfit. És la millor veu del flamenc.

—*Què va passar quan et vas haver de presentar, per primera vegada a Andalusia, da-*

vant un públic teòricament molt enterao?

—Amb això hi havia un *rotllo* terrible. Semblava com si hagués d'anar-hi per demostrar alguna cosa, o com si fins que no hi anés, no pogués ser ningú. La primera vegada estava una mica acollonida. Tenia disset anys. I només coneixia el flamenc. Vaig anar-hi amb un gran respecte, però després l'he anat perdent. Jo tenia el cap tancat, com el món del flamenc, en general, però més tard, se'm va obrir i vaig perdre el respecte al fanatisme del flamenc dels gitanos, del flamenc dels puristes...

—*Les principals figures del flamenc què et deien, quan et van sentir cantar les primeres vegades?*

—Hi ha de tot, però la veritat és que m'he endut moltes decepcions. Per exemple, el típic comentari: "Sí, canta bé, però, és clar, com que és paia...". O "és catalana, i se li nota"...

—*I en què ho noten?*

—Això és el que m'agradaria de preguntar-los, a ells. Jo no canto en català. El meu flamenc és tan flamenc com el d'ells. Si d'alguna cosa puc presumir és d'haver-me passat tota la vida tancada a l'habitació escoltant flamenc. M'ho he currat.

—*Tu ets la primera cantaora que ha trencat aquests tabús.*

—Sí, del *cante*, he estat la primera. Però he hagut de lluitar molt contra tot aquest *rotllo* de flamencs i flamencòlegs. Recordo una vegada a Lebrija: ja anava vestida, tal com vaig jo, americana, camisa i pantalons, i esperava el meu torn de pujar a l'escenari. Una *cantaora* que també s'esperava em va mirar de dalt a baix i em va dir: "Tu no et canviés?". "No, ja m'he canviat" —vaig contestar—. "Així sortiràs a cantar?". "Sí". Aleshores em va dir: "Si pugés així a cantar no et sortiran pas festivals a Andalusia". Jo al·lucinava vitxo.

—*La dona en el món del flamenc sempre ocupava una segona fila. Aquesta és un altre motlle que tu has trencat. El protagonisme femení en els teus concerts és evident.*

—Hi ha casos de penyes a Andalusia on no deixen entrar dones. A Huelva van fundar una penya així. Les dones es van reunir i van fundar una penya femenina, paral·lela. Jo he cantat a totes dues. Elles van demostrar que eren autosuficients. Com és possible que al segle XX passi això? És molt *heavy*, nano.

—*Com et plantejes la promoció del flamenc, a partir d'ara? Sortirà gaire gent de les generacions més joves?*

—Crec que sí. I jo faré el que pugui. La cosa difícil és ser el primer a donar la cara. Els primers hem estat nosaltres. A partir d'aquí ja hem tret les pedres del camí. Ja no passa res perquè els catalans païos facin flamenc, sense bata de cua, ni mocador al coll..., ni jo què sé, oi?

—Sí.

Xavier Montanyà